

WERKBEZOEK IRAAKS KOERDISTAN

VERSLAG VAN HET WERKBEZOEK
VAN EEN SP-DELEGATIE AAN IRAAKS
KOERDISTAN VAN
13 T/M 17 JANUARI 2012

الله أكبر

SP

WERKBEZOEK IRAAKS KOERDISTAN

**VERSLAG VAN HET WERKBEZOEK
VAN EEN SP-DELEGATIE
AAN IRAAKS KOERDISTAN
VAN 13 T/M 17 JANUARI 2012**

april 2012

INHOUD

Voorwoord	7
Inleiding	9
Bezoek aan Barzan en de Koerdische Democratische Partij (KDP)	13
Bevordering van de Koerdische economie	17
Persvrijheid in Koerdistan	21
De KDP-krant Khabat	23
Parlementsvoorzitter Kamal Kirkuki	25
Audiëntie bij KRG-president Massoud Barzani	27
Conclusies naar aanleiding van het werkbezoek	29
Voornemens naar aanleiding van het werkbezoek	30
Bijlage 1	31
Bijlage 2	32

VOORWOORD

Van 13 tot en met 17 januari bracht een delegatie van de SP, bestaande uit Tweede Kamerlid Harry van Bommel en fractiemedewerker Jip van Dort, een werkbezoek aan het Koerdische deel van Irak. De betrekkingen tussen de SP en de Koerden zijn goed, zowel met de Koerden in de regio als met hen die in Nederland wonen. Bij dit werkbezoek zijn die goede betrekkingen verder verstevigd en is er kennis opgedaan die bruikbaar is bij het werk van de partij en de Tweede Kamerfractie.

Voorafgaand aan het bezoek werden er drie doelstellingen vastgesteld. Ten eerste wilden we bespreken hoe het staat met de internationale erkenning van de massamoord op de Koerden in de jaren tachtig als genocide (in 2008 bezocht Harry van Bommel een internationale conferentie in Erbil die die erkenning nastreefde). Ten tweede wilden we bespreken hoe de diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en de regionale Koerdische regering (KRG) kunnen worden bevorderd. Na lang aandringen van de SP-fractie in de Tweede Kamer zal er medio 2012 een Nederlandse diplomaat pendelen tussen Bagdad en Erbil. Maar een volwaardig consulaat, zoals enkele andere Europese landen hebben, wordt voorlopig niet geopend. Ten derde wilde de delegatie een antwoord krijgen op de vraag waarom er zo weinig handelscontacten zijn tussen Nederland en Koerdistan. Vanuit andere Europese landen zijn die contacten er wel en daarmee worden tegelijkertijd de belangen van die landen als van Koerdistan gediend.

In dit verslag treft u antwoorden op deze vragen aan en bespreken we de uitdagingen waar de Koerden in Irak voor staan. We staan open voor uw reacties en nodigen u van harte uit die aan ons te richten.

Harry van Bommel
Jip van Dort

INLEIDING

Iraaks Koerdistan, ook wel de Koerdische Autonome Regio genoemd, is een autonome regio in het noorden van Irak. In de Iraakse grondwet van 2005 staat dat Iraaks Koerdistan, bestaande uit de drie provincies Erbil, Duhok, and Suleymania, formeel onderdeel uitmaakt van Irak. In de praktijk is het echter goeddeels onafhankelijk. De Koerdische Autonome Regio, waarvan Erbil de hoofdstad is, grenst in het oosten aan Iran, in het noorden aan Turkije en een klein stukje aan Syrië en voor de rest aan Irak. Er wonen iets minder dan 5 miljoen mensen in Iraaks Koerdistan. De regio kent een grimmige recente geschiedenis.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw, toen Irak een niets en niemand ontziende oorlog met buurland Iran uitvocht, vocht het leger van Saddam Hoessein ook meedogenloos tegen de Koerden in het noorden. De massamoord op de Iraakse Koerden die toen plaatsvond, is de geschiedenis ingegaan als de Anfal-campagne. Systematisch werden duizenden Koerdische dorpen met de grond gelijk gemaakt en werden honderdduizenden uit hun woonplaatsen verdreven. Velen spreken terecht van een genocide. Bij deze operatie kwamen volgens Human Rights Watch tussen de vijftig- en honderdduizend Koerdische burgers om het leven. Koerden zelf noemen vaak een getal dicht bij de tweehonderdduizend. Wellicht de gruwelijkste daad van Hoessein tegen de Koerden is de massamoord op de inwoners van Halabja. Op 16 maart 1988 bestookten Iraakse gevechtsvliegtuigen de Koerdische stad met chemische bommen. Vijfduizend doden waren het gevolg. De Nederlander Frans van Anraat was toentertijd een van de belangrijkste leveranciers van grondstoffen voor chemische wapens aan Irak. Hij is wegens medeplichtigheid aan oorlogsmisdaden inmiddels veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeventien jaar.

In 1990, twee jaar na de Irak-Iranoorlog, brak de volgende oorlog uit. Irak bezette het olierijke staatje Koeweit en dat leidde tot militair ingrijpen onder leiding van de Verenigde Staten. Nadat het Iraakse leger uit Koeweit was verdreven stelde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties harde strafmaatregelen in tegen Irak. Een vrijwel volledig financieel- en handelsembargo werd ingesteld. Dit leidde volgens UNICEF tot onder meer de dood van honderdduizenden kinderen. Dennis Halliday, die toen assistent secretaris-generaal van de Verenigde Naties was en coördinator van het hulpprogramma voor Irak, nam in 1998 ontslag. Hij vond dat het beleid, dat hij moest uitvoeren, neerkwam op genocide. Naast de sancties werden door de Veiligheidsraad in het noorden en het zuiden van Irak in 1991 'no fly zones' ingesteld. De Iraakse luchtmacht mocht daar niet meer komen. Voor de Koerden in het noorden van het land was dat gunstig. Hoessein kon hen nu minder gemakkelijk lastigvallen.

Door de strenge sancties van de Veiligheidsraad, maar ook door de door Hoessein ingestelde economische blokkade van Iraaks Koerdistan, ontstonden er grote economische problemen en als gevolg daarvan politieke spanningen in de regio. Midden jaren negentig barstte mede hierom een hevige interne strijd los tussen de twee grote politieke partijen in Iraaks Koerdistan, de Patriottische Unie Koerdistan (PUK) en de

Koerdische Democratische Partij (KDP). Van 1994 tot 1998 bestreden beide partijen en hun legers elkaar op leven en dood. Het leidde er zelfs toe dat de KDP Hoessein uitnodigde om te helpen in hun strijd tegen de PUK. Nog altijd rust deze bloedige confrontatie, waar door Koerden vaak naar wordt verwezen als de 'broederstrijd', als een smet op de Koerdische eenheid.

In 2003 vielen de Verenigde Staten opnieuw Irak binnen. Deze illegale invasie zette het land in vuur en vlam en leidde tot honderdduizenden onschuldige burgerdoden. De 'failed state', die Irak volgens veel ingewijden nu is, is daar het directe gevolg van. Voor de Koerden echter zijn de gevolgen van de oorlog, tot nu toe, bepaald niet uitsluitend negatief. Integendeel, het heeft er voor gezorgd dat het de Koerden nu beter gaat dan ooit. Het belangrijkste directe gevolg van de oorlog is natuurlijk dat de Koerden van Hoessein werden verlost. Maar ook economisch – de knellende Veiligheidsraads sancties werden na de oorlog beëindigd – gaat het sindsdien voor de wind. Nieuwe, indrukwekkende gebouwen schieten de laatste jaren als paddenstoelen uit de grond en steeds meer dure auto's bevolken de nieuw aangelegde wegen. Er

wordt flink geïnvesteerd in grote projecten, waaronder in de olie- en gasindustrie. Dat is belangrijk, want de export van fossiele grondstoffen zorgt voor het overgrote deel voor het budget van de KRG.

Op politiek vlak is Iraaks Koerdistan een voorbeeld voor de rest van het land. In de Koerdische Autonome Regio, die al jaren redelijk stabiel is, wordt momenteel een beginnende democratie ontwikkeld. Die is niet perfect, maar onderscheidt zich positief ten opzichte van de situatie in de rest van Irak, waar al jaren een politieke patstelling bestaat en waar deels politiek geïnspireerde grote aanslagen nog wekelijks dood en verderf zaaien. Traditioneel verdeelden de PUK en de KDP de macht in Iraaks Koerdistan. Ook nu zijn dit de twee partijen die de regering, de Koerdische Regionale Regering (KRG), vormen. Maar de steun voor beide partijen lijkt meer en meer af te nemen. De laatste jaren werden gekenmerkt door de opkomst van de politieke partij Goran (Verandering). De oppositie die deze partij voert in het Koerdische parlement, maar ook op straat, is een nieuw fenomeen in de regio. Dat er politiek nog veel werk aan de winkel is in Iraaks Koerdistan bleek in het voorjaar van 2011. Toen werd er hard opgetreden tegen door Goran georganiseerde demonstraties tegen corruptie en werkloosheid in Suleymania. Beveiligers schoten toen op de demonstranten waardoor meerdere doden vielen en tientallen gewonden.

In de nieuwe grondwet van 2005 ligt verankerd dat in geheel Irak de pers vrij is. Toch vindt men weinig onafhankelijke media in het noorden van Irak en hebben kritische media soms te maken met beperkingen van hun vrijheid. Incidenteel wordt een journalist die een kritisch stuk schrijft over machthebbers zelfs gedood en worden onafhankelijke publicaties (tijdelijk) verboden. Ook worden journalisten soms gedwongen te vluchten. Een volledig vrije pers in de Koerdische Autonome Regio lijkt nog ver weg. Mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch berichtte in mei 2011 bovendien dat de KRG en de veiligheidsdiensten meer en meer de aanval inzetten op de vrijheid van journalisten in Iraaks Koerdistan.

De relatie tussen de KRG en de centrale regering in Bagdad wordt gekenmerkt door de strijd om betwiste gebieden, die formeel onder de autoriteit van Bagdad vallen, maar door de KRG als Koerdisch gebied gezien worden. Kirkuk, waar naast Koerden ook veel Arabieren en Turkmeneren wonen, neemt een centrale plaats in deze strijd in. De KRG wil dat de provincie en stad Kirkuk, die bijzonder rijk zijn aan fossiele grondstoffen (10 procent van de volledige olievoorraad in Irak), opgaat in de Koerdische Autonome Regio. De centrale regering in Bagdad wil dit koste wat kost tegenhouden. Voor de Koerden, van wie velen naar Kirkuk verwijzen als het Jeruzalem van Iraaks Koerdistan, is Kirkuk een existentiële kwestie. Dat geldt ook voor Turkije, dat bang is dat wanneer Kirkuk in handen komt van de KRG, dit zal leiden tot volledige onafhankelijkheid van de Koerden in Irak. Bovendien werpt Turkije zich op als beschermheer van de Turkmeneren in Kirkuk. Artikel 140 van de Iraakse grondwet schrijft voor dat er een referendum moet worden gehouden waarin de bevolking zich uitsprekt of zij wil opgaan in de Koerdische Autonome Regio. Dat had eigenlijk al in december 2007 moeten plaatsvinden, maar wordt steeds vooruitgeschoven. Een nieuwe datum voor het referendum is niet bekend.

BEZOEK AAN BARZAN EN DE KOERDISCHE DEMOCRATISCHE PARTIJ (KDP)

Het eerste formele onderdeel van dit werkbezoek bestaat uit een reis naar Barzan. Hier ligt de legendarische Koerdische leider Mustafa Barzani begraven. Ook hebben veel slachtoffers van Hoesseins terreurcampagnes in deze omgeving een laatste rustplaats gevonden. Op de heenreis naar Barzan bezoeken we in het plaatsje Salahaddin eerst Fadhil Merani, de secretaris van het Politiek Bureau van de KDP. Bij dit gesprek is ook de internationaal secretaris Hemen Hewrami aanwezig. Merani, de tweede man van de partij, is blij met de inzet van de SP voor het burgerinitiatief voor een monument in Den Haag om de slachtoffers van de chemische aanval op Halabja op een waardige manier te kunnen herdenken. Voor het burgerinitiatief zijn met steun van de SP momenteel 2.500 handtekeningen in Den Haag verzameld. De gemeenteraad zal zich daarom over de kwestie buigen. Merani erkent dat er moet blijven worden gestreefd naar – zoals de SP voorstaat – een formele internationale erkenning van de massamoord op de Koerden van Irak als genocide, niet in de laatste plaats om zo blijvende aandacht te creëren voor het misdadige gebruik van gifgassen in oorlogsvoering. In het gesprek brengt Harry van Bommel het boek ‘Geen cent spijt’ van Arnold Karskens over gifgashandelaar Frans van Anraat ter sprake. Merani zegt toe dat de KDP hulp zal bieden bij het vertalen van dit boek in het Koerdisch.

Een tweede thema dat aan de orde komt, betreft de diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Koerdistan. Vele andere landen hebben een consulaat in Koerdistan maar Nederland niet, terwijl de SP hier al enkele jaren op aandringt. Merani onderschrijft onze analyse dat het Nederlandse bedrijfsleven grote kansen laat liggen in het snel opkomende Iraaks Koerdistan. De komst van een Nederlandse diplomaat vanuit de ambassade in Bagdad, die een aantal dagen per week kantoor zal houden in Erbil, verheugt Merani. Hij hoopt dat deze zogenaamde ‘laptopdiplomaat’ een eerste stap is op weg naar de opening van een volwaardig consulaat. Landen als Duitsland, Turkije, Zweden en Amerika hebben wel volwaardige consulaaten in de Koerdische Autonome Regio. Van Bommel zegt toe dat hij zal blijven ijveren voor een volwaardig Nederlands consulaat in Erbil.

Tijdens het gesprek komt een groot actueel probleem aan bod dat dagelijks zichtbaar is op de wegen van Erbil: de enorme verkeersdruk. De bevolking van Erbil groeit elk jaar met maar liefst vier procent, aldus Merani. Door de snel groeiende rijkdom in de stad kopen steeds meer gezinnen een auto. Dat begint met één, maar worden er al gauw twee of drie. Zelfs vier auto’s per gezin komt hier de laatste jaren voor. Dat heeft gevolgen voor de bereikbaarheid. Files zijn al langer een dagelijkse irritatie voor de inwoners van Erbil. Wegen slibben dicht. Erbil zou een plan moeten hebben om deze problematiek te lijf te gaan, anders staat de stad straks volledig vast. Merani beaamt dit en illustreert de omvang van de problematiek met een veelzeggend voorbeeld. In 2000, toen hij zijn vorige auto kocht, kreeg hij het nummerbord met het nummer

Harry van Bommel met Fadhil Merani, de secretaris van het Politiek Bureau van de KDP

60.000. Zoveel auto's waren er op dat moment al verkocht. Vorig jaar kocht hij een nieuwe auto. Die kreeg het kenteken met het cijfer 299.000. Dit voorbeeld geeft aan dat actie dringend nodig is. We merken dat zelf ook: voor de verkeerslichten staan soms lange files. Helaas blijft onduidelijk, ook in gesprekken met anderen over dit probleem, hoe men dit precies wil pakken. Er zijn ideeën over openbaar vervoer, maar tot nu toe blijft het bij plannen. Er wordt nog niet gewerkt aan grote infrastructurele projecten. Daarnaast duurt de aanleg van bijvoorbeeld een metronetwerk vele jaren, waardoor de huidige problematiek, die nog eens wordt aangewakkerd door de lage dieselprijzen in de Koerdisch Autonome Regio (minder dan 60 eurocent per liter), voorlopig niet zal verdwijnen. Integendeel.

Over de huidige situatie van de Koerden in Turkije, Iran en Syrië bevestigt Merani een opvatting die andere kopstukken van de partij, maar ook van de KRG, herhaaldelijk uiten. Uiteraard voelen de Koerden in Irak sympathie met de strijd van de Koerden in de andere landen en moet de nationale strijd overal gesteund worden, maar het gebruik van geweld daarbij keurt Merani sterk af. Hij benadrukt dat de KRG geen onderdeel van de strijd van Koerden in andere landen moet zijn. Zij moeten die strijd zelf voeren, net als de Koerden van Irak die strijd ook zelf voeren. Merani wijst erop dat het gebruik van geweld, bijvoorbeeld door de PKK-strijders in Turkije, niet de te bewandelen weg is. Het is contraproductief. Dat geldt voor de Koerden, maar evenzeer voor Turkije. Als Turkije zou proberen in een grote militaire actie de duizenden PKK-strijders uit te schakelen, dan zou dit volgens Merani niets oplossen. Daarna zijn er nog altijd vele miljoenen Koerden in Turkije. Zij zullen door dit geweld radicaliseren en de gewapende strijd van de gedode PKK-strijders overnemen. Dat is een doodlopende weg. De Koerden in Turkije, aldus Merani, moeten in plaats van geweld meer gebruik maken van de democratische opening die sinds het aantreden van de regering onder leiding van premier Erdogan is ontstaan. Hij benadrukt dat de Koerden in Turkije aansluiting moeten zoeken bij internationale organisaties zoals de Europese Unie, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de Verenigde Naties.

Anonieme slachtoffers van Saddam Hoesseins Anfal-campagne nabij Barzan

Na het bezoek aan Merani rijden we door naar Barzan. Barzan is een plattelandsdorp in de Koerdische bergen, ongeveer twee uur rijden vanuit Erbil. In Barzan tekent Harry van Bommel namens de SP het register en spreken we met de 75-jarige Abdullah Barzani, die in de jaren tachtig Hoessein ontvluchtte door naar Iran uit te wijken. Vele duizenden mannen uit zijn dorp of omliggende dorpen trof een ander lot. In een poging het gebied te Arabiseren, tijdens de Anfal-campagne, werden de dorpen platgebrand en vele Koerdische mannen naar Zuid-Irak gedeporteerd. Velen werden daar vermoord. Sommigen zijn later in massagraven teruggevonden. 503 van hen liggen nu op een begraafplaats nabij Barzan.

Tijdens de rit terug vanuit Barzan verwonderen we ons over het feit dat er zo weinig bomen in de omgeving zijn. Net als de dorpen zijn die met de tactiek van de verschroeide aarde door Hoessein verbrand. Het kost een enorme inspanning de schade te herstellen. Afgelopen jaar zijn er vijf miljoen bomen in Iraaks Koerdistan geplant en dat proces gaat de komende jaren nog door. Dat is zeer welkom, aangezien het wagenpark in Iraaks Koerdistan enkele malen sneller groeit dan het inwoneraantal. Wat ook opvalt is dat er twee soorten huizen in de dorpjes zijn. De wijken met huizen die allemaal dezelfde kleur hebben, zijn gebouwd door de gemeente en zijn speciaal bestemd voor nabestaanden van de Anfal-campagne. De overige huizen hebben een grote verscheidenheid in kleur, vorm en grootte.

CHAMBER OF COMMERCE & INDUSTRY
مجلس تجارة و صنایع

توسعه‌یابی و بازاریابی
مجلس بازرگانی و صنایع
تهران - خیابان ولیعصر
شماره ۱۰۰ - ۱۹۶۴۷۱۰

توسعه‌یابی و بازاریابی
مجلس بازرگانی و صنایع
تهران - خیابان ولیعصر
شماره ۱۰۰ - ۱۹۶۴۷۱۰

BEVORDERING VAN DE KOERDISCHE ECONOMIE

De economische ontwikkeling in Koerdistan is stormachtig. Omdat er nauwelijks sprake is van Nederlandse betrokkenheid hierbij bezoeken we Dara Jalil Al-Khayat, de voorzitter van de Koerdische Kamer van Koophandel. Nederlandse handelsmissies bezoeken de Koerdische Autonome Regio niet vaak, laat Al Khayat weten. Een van de weinige keren dat dat wel gebeurde, was in 2008. Deze missie richtte zich op de mogelijkheden in de olie- en gasindustrie, maar leidde, zoals we tijdens ons bezoek vaker zouden horen, niet tot concrete resultaten. De voorzitter van de Koerdische Kamer van Koophandel, die ook vicevoorzitter van de Kamer van Koophandel van heel Irak is, vindt dat erg jammer. Hij deelt onze analyse dat handelsmissies als deze in de soep lopen omdat er geen serieuze Nederlandse politieke vertegenwoordiging in Iraaks Koerdistan is. Een andere reden hiervoor is dat de Nederlandse regering de veiligheid in Iraaks Koerdistan taxeert op basis van de veiligheid in heel Irak. Grote aanslagen in Bagdad hebben tot resultaat dat ook Iraaks Koerdistan als onveilig wordt beschouwd, ook al merken ze in het noorden niks van een aanslag in de hoofdstad. Nederland heeft geen realistische kijk op de veiligheidssituatie hier, aldus de voorzitter.

Al-Khayat, die zelf ook een gefortuneerd zakenman is, vindt het verder teleurstellend dat veel commerciële interesse in de Koerdisch Autonome Regio eenzijdig gericht is op de olie- en gasindustrie. Internationale bedrijven, zeker ook Nederlandse, lijken kansen in andere sectoren niet te zien. Al-Khayat is van mening dat vooral de Nederlandse kennis over landbouw, veeteelt en tuinbouw veel voor Iraaks Koerdistan zou kunnen betekenen. Landbouw is erg belangrijk voor de regio, drukt de geslaagde zakenman ons op het hart. Wat dat betreft is er meer dan genoeg ruimte voor serieuze investeringen. Daar zou in Nederland ook een keer serieus over zijn gesproken met ondernemers, maar concreet is daar – wederom – niets uit voortgekomen. We beloven Al-Khayat bij terugkomst in Nederland te gaan informeren bij de landbouworganisatie LTO waarom men niet in Iraaks Koerdistan is gaan kijken. Al-Khayat ziet geen enkele reden waarom Frankrijk, Duitsland, Spanje en andere Europese landen wel aan Iraaks Koerdistan kunnen verdienen, maar Nederland niet. Investeringen zijn goed voor de Europese landen, maar zeker ook voor Iraaks Koerdistan, aldus de zakenman.

(foto bij ingang van Kamer van Koophandel: De SP-delegatie bezoekt de Koerdische Kamer van Koophandel)

In het kader van de economische ontwikkeling van Koerdistan bezoeken we tevens mevrouw Nawroz M. Muhammad Amin, de algemeen directeur van de Koerdische Investeringsraad. Zij ervaart ook dat de afwezigheid van een consulaat een belangrijke beperking is voor de investeringen van Nederlandse bedrijven in de Koerdische Autonome Regio. De algemeen directeur van de Investeringsraad wijst er op dat er weliswaar een Nederlands-Koerdische handelsorganisatie is, maar deze is informeel en daardoor weinig

Binnen in de citadel in Erbil

daadkrachtig, omdat er geen Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging is. Het grootste obstakel voor de komst van Nederlandse bedrijven, aldus Amin, is dat zij heel moeilijk garanties of verzekeringen kunnen krijgen, waardoor de risico's hoog zijn. De afgifte van dergelijke garanties gebeurt op basis van een dreigingsanalyse voor Irak en die is onveranderd hoog. Dat die analyse terecht is bleek overigens eens te meer tijdens ons bezoek aan het land. In de zuidelijke Iraakse stad Basra kwamen bij een zelfmoordaanslag vijftig mensen om het leven en raakten honderd mensen gewond. Maar het risico in het noorden van Irak is van een totaal ander niveau, aldus Amin. Dat merken wij hier elke dag op straat zelf ook. We kunnen gaan en staan waar we willen en proeven geen angst voor ongeregelheden of aanslagen.

Vorig jaar, toen er nog een Nederlandse consul honorair in Iraaks Koerdistan was gestationeerd, gingen Koerdische ondernemers naar een conferentie in Rotterdam, aldus Amin. Een paar jaar eerder was er een commercieel zeer vriendelijke investeringswet aangenomen door de KRG, die het buitenlandse investeerders makkelijk moet maken om naar de regio te komen. Belasting hoeft men niet of nauwelijks te betalen, grond krijgt men met gemak aangewezen en personeel is er ook in redelijke mate. Maar zowel de conferentie in Rotterdam als de investeringswet hebben er niet voor gezorgd dat er grote Nederlandse projecten worden opgezet in Iraaks Koerdistan, klaagt Amin. Hooguit zijn er enkele Nederlanders van Koerdische

komaf die bijvoorbeeld een hotel starten. Ook is er in Erbil een tandartspraktijk die wordt gerund door Koerden die uit Nederland zijn teruggekeerd. Directe investeringen vanuit Nederland schitteren echter door afwezigheid. Dit steekt schril af tegen bijvoorbeeld de Turkse investeringen, aldus Amin. Die zouden oplopen tot maar liefst negen miljard dollar.

Algemeen directeur Amin laat ons een investeringskaart zien waaruit blijkt dat vooral de bouw, agro-industrie, landbouw, medische dienstverlening en irrigatiewerken veel investeringen trekken. Sectoren met potentieel een gouden toekomst in Iraaks Koerdistan zijn toerisme en openbaar vervoer. Er liggen plannen voor de aanleg van trams in Erbil, Suleymania en Dohuk; in totaal 200 kilometer tramrails. Ook zijn er plannen voor spoorwegverbindingen tussen Erbil, Duhok en Zakho (330 km) en tussen Erbil, Suleymania en Penjween (320 km). Dat zijn mega-projecten die niet zonder buitenlandse betrokkenheid kunnen worden gerealiseerd. Een ander project is de citadel, de oude stadskern van Erbil. Die wordt gerestaureerd met steun van UNESCO. De eeuwenoude citadel wordt wegens de restauratie nu niet meer bewoond maar zal over enkele jaren ongetwijfeld fungeren als archeologische trekpleister die toeristen uit heel de wereld zal lokken. De delegatie bezocht de citadel en raakte diep onder de indruk van de schoonheid ervan.

رێکخراوی میدیای سه‌ریه‌خۆ له

DEPENDENT

DIA CENTER

Kurdistan

مێژووی ئه‌مه‌ر ئه‌مه‌ر

PERSVRIJHEID IN KOERDISTAN

Traditioneel zijn de media in Koerdistan verbonden aan politieke partijen. Die verbondenheid gaat verder dan ten tijde van de verzuiling in Nederland, omdat er ook sprake is van financiële banden tussen politiek en media. We vragen ons af wat dit betekent voor de persvrijheid in Koerdistan. Om die reden bezoeken we het Independent Media Center Kurdistan (IMCK) in Erbil. Het IMCK verzorgt mediacursussen aan Irakezen uit heel het land. Studenten komen uit de regio, maar veelal ook uit steden buiten Iraaks Koerdistan, zoals Kerbela, Basra en Bagdad. De studenten hebben bij aanvang al een universitaire studie afgerond. Zij worden in zes maanden in het mediacentrum opgeleid tot kritische, onafhankelijke journalisten. Het is een druk programma. Elke week is flink vol gepland. Sommige studenten komen van ver. Zij wonen daarom in de kleine slaapvertrekken in het mediacentrum. Het IMCK werd in 2008 in Suleymania opgezet door de huidige Nederlandse directeur Judit Neurink, die tevens journaliste van dagblad Trouw is. De dagelijkse leiding van het centrum in Erbil is in handen van Saman Penjwini.

Het IMCK biedt verschillende trainingen en cursussen aan Iraakse journalisten, ongeacht het type medium. Ook adviseert het krantenredacties en TV-stations, geeft het internetcursussen en fotografie-workshops. Maar het mediacentrum is er niet alleen voor de journalisten. Het geeft ook mediatraining aan politici en politie over het vraagstuk hoe om te gaan met journalisten. Het mediacentrum is opgezet om de kwaliteit van de media in Irak te verbeteren, om zo de jonge democratie in het land te ondersteunen. Het IMCK streeft ernaar om de kwaliteit van de bestaande media in het land op alle fronten te verbeteren. Een doel van het mediacentrum is om burgerjournalistiek – berichtgeving door mensen en voor mensen – in Irak te introduceren.

We bezoeken een les van de groep die momenteel de cursus van zes maanden volgt. De groep bestaat uit 12 studenten, waaronder één vrouw. De volledige groep bestaat uit 19 studenten, maar niet iedereen is bij deze les aanwezig. Het IMCK had graag meer studenten gehad, maar – ook al is het IMCK gevestigd in Iraaks Koerdistan – Koerden staan niet te springen om de cursus te volgen. Een belangrijk obstakel hiervoor is volgens directeur Neurink het lage aanzien dat het vak hier geniet. Een ander probleem is dat er tegenwoordig gemakkelijkere en snellere manieren voorhanden zijn om flink geld te verdienen.

De les vindt plaats in drie talen: Arabisch, Koerdisch en Engels. Zo kan iedereen de lessen volgen. Neurink legt de studenten uit dat ze de volgende dag een artikel voor hun zelfgemaakte weblog moeten schrijven, bijvoorbeeld over ons bezoek aan het centrum en het gastcollege dat Harry van Bommel zal geven. De onafhankelijke website www.kirkuknow.com, die met behulp van het mediacentrum is opgezet, publiceert al het nieuws gelijktijdig in alle grote talen van Irak en in het Engels. Zo beschikt iedereen in het land tegelijkertijd over het nieuws.

In het gastcollege van Harry van Bommel komt aan bod dat het schandalig is dat de wereld de andere kant op keek toen Hoessein zijn eigen bevolking, vooral in de jaren tachtig en begin jaren negentig van de vorige eeuw, uitmoordde. Vooral beschamend is de Amerikaanse oproep aan de sji'ieten en Koerden van Irak om in opstand te komen zonder bereid te zijn hen vervolgens bij te staan. De opstanden werden, in de nadagen van de Golfoorlog in 1991, genadeloos neergeslagen door Hoessein. Tienduizenden doden en twee miljoen vluchtelingen waren het gevolg. Nederland heeft geen fraaie rol gespeeld in de massamoorden in de jaren tachtig in Irak. De Nederlandse regering keurde exportvergunningen goed van bestandsdelen van chemische wapens in de vroege jaren tachtig. Daarnaast is er het optreden van 'de handelaar des doods' Frans van Anraat, die nu een lange gevangenisstraf uitzit. De SP vindt het belangrijk dat de massamoord op de Koerden internationaal als genocide wordt erkend. De Nederlandse regering heeft echter moeite deze massamoord als zodanig te erkennen. Een reden hiervoor kan zijn dat het daardoor mogelijk medeverantwoordelijk wordt gehouden voor Hoesseins misdaden. In de jaren tachtig kon Hoessein immers nog rekenen op de steun van het Westen. Bovendien zou het kunnen leiden tot schadeclaims, zoals onlangs gebeurde met betrekking tot de gruwelijke moordpartij van Nederlandse militairen in Indonesië, in het dorpje Rawagede. De Nederlandse staat moest negen nabestaanden 20.000 euro schadevergoeding betalen en heeft inmiddels haar excuses aangeboden.

Na de les wordt in een gesprek met Neurink en Penjwini duidelijk dat het voor het IMCK de laatste tijd steeds moeilijker wordt om aan voldoende financiële middelen te komen. Internationale donoren tonen minder interesse. Een direct gevolg hiervan is dat de cursus in Erbil met twee maanden moest worden ingekort. Neurink ziet als belangrijke verklaring hiervoor dat de internationale aandacht voor Irak sterk is afgenomen. De kans is groot dat deze aandacht nog meer zal verslappen, aangezien de Amerikaanse militairen in december 2011 het land hebben verlaten. Naast internationale donoren steunt ook de KRG het mediacentrum financieel. Binnenkort treedt, als alles volgens planning verloopt, de nieuwe premier Nechervan Barzani aan. Hij heeft aangegeven dat onafhankelijke media belangrijk zijn voor Iraaks Koerdistan, vooral omdat zij in het verleden veel sympathie voor de Koerdische strijd hebben opgeleverd. Neurink en Penjwini hebben daarom goede hoop dat hij de financiering zal voortzetten en misschien wel zal uitbreiden. Dat is ook noodzakelijk, omdat de Koerden uiteindelijk zelf de verantwoordelijkheid voor de persvrijheid zullen moeten nemen.

Neurink en Penjwini noemen nadrukkelijk het doorbreken van taboes als een belangrijk doel van het type journalistiek dat het IMCK voorstaat. Een veelzeggend voorbeeld betreft de ziekte AIDS/HIV. Het officiële standpunt van de KRG, aldus Neurink en Penjwini, is dat deze ziekte in de regio niet voorkomt. Aangezien een dergelijke ziekte zich niet aan landsgrenzen houdt, is dat niet geloofwaardig. In publicaties van het IMCK, in tegenstelling tot media die verbonden zijn met de twee grote politieke partijen in het gebied (KDP en PUK), wordt het onderwerp wel aangekaart. De discriminatie van Arabieren in Iraaks Koerdistan wordt genoemd als ander taboe dat nodig doorbroken moet worden. Zij mogen bijvoorbeeld niet op eigen titel een huis kopen in Erbil, aldus Penjwini. Genitale verminking bij vrouwen wordt genoemd als ander groot taboe.

DE KDP-KRANT KHABAT

Na het gesprek met medewerkers van het IMCK bezoeken we de redactie van de officiële partijkrant van de KDP, Khabat (Strijd). Daar voeren we een gesprek met de hoofdredacteur van de krant, Nazhad Aziz Surme. Hij wijst er allereerst op dat de krant weliswaar een orgaan van de KDP is, maar dat dit niet betekent dat de krant onkritisch is. De krant opereert binnen de lijnen van de KDP, aldus Surme, maar de journalisten mogen alles schrijven wat ze willen. De KRG, die bestaat uit leden van de twee grote partijen PUK en KDP, wordt geregeld bekritiseerd. Tegenover de Iraakse nationale regering neemt Khabat een nationalistisch standpunt in. Surme draait er niet omheen: de krant probeert altijd pro-Koerdisch te zijn. Kritiek van mensen die beweren dat zijn krant niet onafhankelijk is, pareert hij met de opmerking dat ook media in het westen niet onafhankelijk zijn. In de ogen van hoofdredacteur Surme zijn er geen noemenswaardige verschillen.

Khabat is een krant met een oplage van tienduizend. Daarnaast heeft het een website die dagelijks om en nabij de 150.000 bezoekers trekt. Ondanks de relatief lage oplage werken er toch nog zo'n zeventig journalisten, redacteurs en ondersteunend personeel. Die worden betaald door de verkoop van de krant, door reclame-inkomsten, maar ook door een financiële injectie van de KDP, die veel van de salariskosten betaalt. In de krant verschijnt veel politiek nieuws, maar daar blijft het niet bij. In de krant van vandaag staan artikelen over particulier onderwijs, problemen met paspoorten, mensenrechten, een christelijke kunstenaar, problemen met elektriciteit, maar ook een overzicht van de belangrijkste brandstofprijzen. Een liter benzine kost vandaag gemiddeld 850 dinar, minder dan 60 eurocent. Naast het dagblad wordt wekelijks ook een sportkatern gemaakt en maandelijks een informatieve bijlage voor kinderen.

Het IMCK ziet het nadrukkelijk als haar taak om taboes in de samenleving bespreekbaar te maken. Hoofdredacteur Surme geeft aan dat de genoemde taboes, die het IMCK wil aankaarten, in zijn krant geregeld besproken worden. Nadrukkelijk voegt hij daar meteen aan toe dat zijn krant, bijvoorbeeld met betrekking tot genitale verminking, hierover niet overdrijft. Media die verbonden zijn aan de politieke oppositie doen dat volgens Surme regelmatig wel. Genitale verminking zou bijna niet meer voorkomen. Dat het een onderwerp blijft, verwijt Surme naast andere media ook de NGO's. Die zouden het probleem overdrijven om financiële middelen bij donorlanden binnen te halen. Aan het einde van het gesprek claimt Surme dat genitale verminking zelfs helemaal niet voorkomt in Iraaks Koerdistan. Of en in welke mate vrouwenbesnijdenis voorkomt is niet gemakkelijk te beoordelen. Feit is dat de Nederlandse ontwikkelingsorganisatie HIVOS samenwerkt met een NGO die veel werk maakt van de preventie van deze vorm van genitale verminking. We besluiten de kwestie van genitale verminking nader met HIVOS te bespreken.

Harry van Bommel en Nazhad Aziz Surme bekijken de KDP-krant)

Harry van Bommel met Kemal Kirkuki, voorzitter van het Koerdische parlement

PARLEMENTSVOORZITTER KAMAL KIRKUKI

Na het bezoek aan de partijkrant Khabat gaan we naar het parlement van de Koerdische Autonomie Regio. Het parlement bestaat uit 111 zetels. Minimaal 30 procent van de zetels moet door vrouwen worden ingenomen. Momenteel is dit 36 procent. Daarnaast hebben religieuze en etnische minderheden een vastgesteld minimum aantal zetels. Turkmeense parlementsleden hebben vijf zetels, Assyrische christenen hebben ook vijf zetels en Armeense christenen één zetel. In het parlement worden we ontvangen door de voorzitter van het parlement, Kamal Kirkuki, waarmee we een uitgebreid gesprek voeren over zowel buitenlandse als binnenlandse kwesties.

De bilaterale relatie met Turkije, het land met de grootste Koerdische gemeenschap, is het eerste onderwerp dat wordt aangesneden. Deze relatie, aldus Kirkuki, moet verder verdiept worden. Met betrekking tot de kwestie van de Koerden in Turkije trekt Kirkuki dezelfde conclusie als Merani van het Politiek Bureau van de KDP: gevechtsvliegtuigen, raketten en ander geweld gaan dit probleem niet oplossen. Hij voegt daar nog aan toe dat Turkije internationaal niet erkend zal worden als belangrijke regionale macht zolang de Koerdische kwestie niet is opgelost.

In Syrië, waar ongeveer negen procent van de bevolking Koerdisch is, spelen andere grote problemen. Volgens de parlementsvoorzitter is de grote huidige onrust in het land een strijd tussen de dictator en het volk. De oppositie is er erg verdeeld. De parlementsvoorzitter is voorstander van een door de Verenigde Naties opgelegde 'no fly zone' waarin de oppositie zich vrij kan bewegen. Hij gelooft dat zo meer aanhangers van Assad zullen overlopen naar de oppositie. Kirkuki is ervan overtuigd dat de dagen van de dictatuur geteld zijn. In zijn ogen is er een nieuwe tijd aangebroken, de tijd van het volk, waarin geen plaats meer is voor dictators. Toch is men in het Koerdische parlement verontrust over de toekomstige status van de Koerden in Syrië na het eventuele vertrek van alleenheerser Bashar al-Assad. Doordat de oppositie de Koerdische identiteit niet erkent, zal een betere situatie voor de Koerden in Syrië lang op zich laten wachten.

Ook in Irak zelf speelt een aantal grote problemen, vooral over de toekomst van het land. In de grondwet staat dat het land een eenheid zal zijn, aldus Kirkuki, maar er staat ook in dat het land zowel democratisch als federaal moet zijn. Deze twee aspecten van de Iraakse eenheid staan momenteel onder druk, aldus de parlementsvoorzitter. Hij ziet hierin vooral een negatieve invloed van Iran, dat de Iraakse nationale regering onder leiding van de sji'itische premier Al-Maliki aan zou sturen tot het vergroten van zijn macht ten opzichte van de soennieten en de Koerden. Deze ontwikkeling blijkt, aldus Kirkuki, uit de etnische balans van het Iraakse leger. Dat zou voor maar liefst 86 procent bestaan uit sji'itische militairen. Kirkuki benadrukt met klem dat Irak geen eenheid kan zijn zonder federaal en democratisch te zijn. De beste oplossing voor de huidige politieke crisis in Irak vindt hij de opdeling van Irak in drie regio's, een sji'itische, soennitische en

Koerdische, met een zwakke federale overheid.

De status van de betwiste stad en provincie Kirkuk is een ander heikel punt tussen de KRG en de nationale regering in Bagdad. De enige oplossing hiervoor, aldus Kirkuki, is de implementatie van grondwetsartikel 140. Op basis van dit artikel zou er een referendum gehouden moeten worden, waarin de bevolking gevraagd wordt of het wil opgaan in de KRG of dat het onder het gezag van de nationale regering in Bagdad wil blijven. Volgens Kirkuki moet dit referendum snel komen om duidelijkheid te krijgen over de toekomst. Een compromis hierover zou niet mogelijk zijn. Als artikel 140 niet snel wordt uitgevoerd, zo waarschuwt Kirkuki, dan houdt de KRG zich het recht voor om met alle mogelijke middelen zelf het recht te halen. Over de uitkomst van een referendum maakt de parlementsvoorzitter zich, net als vrijwel alle andere Koerden die we spreken, geen zorgen. Volgens de parlementsvoorzitter weet iedereen dat de inwoners van Kirkuk bij de KRG willen horen. De leiders in Bagdad zouden dat moeten accepteren, aldus Kirkuki.

Sinds de parlementsverkiezing in Iraaks Koerdistan van juli 2009 heeft de huidige regering rekening te houden met een relatief nieuwe en grote oppositie, vooral door de 25 zetels die de partij Goran (Verandering) won. Kirkuki is echter, ook al verandert er de laatste tijd wel iets ten goede, niet te spreken over de opstelling van Goran in het parlement. De partij, aldus de parlementsvoorzitter, heeft moeite te accepteren dat besluiten door een meerderheid worden genomen en niet door consensus. Daarnaast zouden ze onbeperkte spreektijd willen, voeren ze negatieve mediacampagnes en lappen ze procedureregels aan hun laars. Goran is in Kirkuki's ogen dan ook geen echte oppositie.

Vervolgens bespreken we de huidige klachten van inwoners uit Halabja. Zij klagen dat ze sinds de chemische aanval van 1988 maar weinig aandacht en zorg krijgen van de autoriteiten. Kirkuki beaamt dit en voegt daar meteen aan toe dat deze achterstelling een veel langere geschiedenis kent, mede omdat de inwoners in een afgelegen gebied leven, vlak bij de grens met Iran. De mensen in Halabja willen snel verbetering van hun lot, maar dat gaat slechts stapje voor stapje. We erkennen dat er problemen zijn, laat Kirkuki weten, maar we werken eraan. Daar voegt hij aan toe, zonder daar nader op in te gaan, dat voor een belangrijk deel de huidige achterstelling van de inwoners van Halabja toe te schrijven is aan de oppositie in het Koerdische parlement.

Net als de hoofdredacteur van de KDP-krant Khabat is Kirkuki kritisch over de vrije- en oppositiemedia. Deze media zouden onder andere geregeld politici beschuldigen zonder enig acht te slaan op de feiten. Daarnaast laakt Kirkuki de lage of ongepaste opleiding die sommige journalisten zouden hebben gevolgd. Zij zouden vaak niet eens de journalistiekopleiding hebben afgerond. Ter illustratie van de problemen met vrije media noemt Kirkuki een ober die ontslagen werd en als reactie daarop een website begon waarop hij artikelen plaatste met valse beschuldigen aan het adres van zijn voormalige baas. Kirkuki benadrukt dat de media in de Koerdische Autonome Regio vrij zijn. Iedereen kan schrijven wat hij wil. Er zouden meer dan duizend kranten, websites, tv-stations et cetera bestaan in Iraaks Koerdistan.

Judith Neurink van het IMCK onderschrijft Kirkuki's kritiek dat journalisten soms dingen schrijven zonder goed de feiten te checken en wederhoor toe te passen. De houding van journalisten in Iraaks Koerdistan lijkt vaak te zijn dat alles mag nu er persvrijheid is. Veel beschuldigingen worden niet goed gecheckt. In het IMCK leert Neurink Iraakse journalisten kritisch om te gaan met informatie en niet zomaar iets op te schrijven wanneer iets beweerd wordt. Maar dat is niet het hele verhaal, benadrukt Neurink. Ze wijst ook op journalisten die wel goed en kritisch werk doen. Een voorbeeld hiervan is de journalist Soran Mama Hama, die in 2008 schreef over door de lokale autoriteiten georganiseerde prostitutie in Kirkuk. Kort na publicatie van zijn artikel hierover werd de journalist vermoord. Een betrouwbaar onderzoek naar de kwestie blijft sindsdien uit. Een paar weken voor de moord had Hama een cursus van het IMCK afgerond, waarin de kiem werd gelegd voor dit artikel.

AUDIËNTIE BIJ KRG-PRESIDENT MASSOUD BARZANI

Op onze laatste dag vertrekken we 's ochtends vroeg opnieuw naar Salahaddin. Daar ontmoeten we Massoud Barzani, de president van de KRG. Nederland heeft in het verleden, vertelt de president ons na een warm welkom, de Koerden goed geholpen door hen asiel te bieden toen Hoessein het Koerdische volk van de kaart probeerde te vegen. Hierom, maar ook vanwege de grote economische kansen die zich nu voordoen, verwachtte Barzani dat Nederland als eerste zou aankloppen om een volwaardig consulaat te openen. In het grote, indrukwekkende presidentiële paleis voelt men het als een teleurstelling dat dit inmiddels nog niet is gebeurd.

Met betrekking tot de huidige politieke patstelling tussen de KRG en de nationale regering in Bagdad omtrent het betwiste Kirkuk neemt de president geen blad voor de mond: in Bagdad ontbreekt de politieke wil om deze kwestie op te lossen. De reden hiervoor is eenvoudig. De inwoners van Kirkuk willen zich in ruime meerderheid aansluiten bij de KRG en dat is precies de reden waarom het geplande referendum vanuit Bagdad wordt tegengehouden, aldus de president. Afgaande op de grondwet had de kwestie Kirkuk al jaren geleden opgelost moeten zijn, maar de huidige politieke patstelling tussen de KRG en Bagdad voorkomt dat. Wat de president betreft zal dat niet lang meer duren. Als deze kwestie blijft voortsudderen zal die exploderen, waarschuwt Barzani.

Volgens de president maakt Irak momenteel zijn grootste politieke crisis sinds 2003 mee. Hij wijst er op dat Irak een kunstmatig land is. Het is slechts een naam, gecreëerd na de Eerste Wereldoorlog door de Britten. De inwoners van het land, de Koerden en Arabieren, zijn niet één volk, benadrukt Barzani. De kwesties die de Koerden en Bagdad verdelen, met name Kirkuk, staan nog in de schaduw van de kwesties die spelen tussen de soennieten en de sji'ieten, aldus de president. De huidige toestand in Irak is moeilijk te doorgronden en makkelijk ontvlambaar. Het is niet onrealistisch dat een nieuwe serie incidenten zal leiden tot het uiteenvallen van het land. Maar wij willen niet dat de Koerden de reden voor de desintegratie van Irak worden, aldus Barzani. Als Irak uit elkaar valt, dan zal dat komen door de Arabieren, aldus de president, die in het geheel niet lijkt te vrezen voor de desintegratie van Irak. Als de situatie zich voordoet zijn wij er klaar voor, sluit hij vastberaden af.

Harry van Bommel met KRG-president Massoud Barzani

CONCLUSIES NAAR AANLEIDING VAN HET WERKBEZOEK

- 1** Nog altijd zijn in Iraaks Koerdistan sporen zichtbaar van de massamoord van Hoessein op de Koerden, de Anfal-campagne. Het is belangrijk dat deze reeks brute moordpartijen internationaal erkend wordt als genocide, onder meer om zo blijvende aandacht te creëren voor het misdadige gebruik van gifgassen in oorlogsvoering.
- 2** De betwiste gebieden tussen de KRG en de centrale regering in Bagdad, vooral Kirkuk, zijn een grote, continue bron van spanning. De KRG lijkt haar geduld te verliezen en dringt aan op een snelle resolutie van de kwestie op basis van artikel 140 van de Iraakse grondwet. De regering in Bagdad en buurland Turkije lijken niet bereid dit toe te staan. Het forceren van een oplossing voor dit conflict kan leiden tot de toename van etnische spanningen en zelfs een nieuwe burgeroorlog.
- 3** In de centrale regering in Bagdad woedt momenteel een diepe politieke crisis. Premier Al-Maliki lijkt niet bereid te zijn macht met andere partijen te delen. Bovendien zijn er sterke aanwijzingen dat de premier meer en meer macht in eigen handen concentreert. De recent toegenomen aanslagen, vermoedelijk van soennitische groepen, lijken hier een reactie op.
- 4** Formeel kent Irak persvrijheid, maar in de praktijk blijft dit een serieus probleem in Iraaks Koerdistan. In de media is sprake van een politieke verzuiling die doet denken aan de situatie in Nederland tot halverwege de jaren zestig. Incidenteel wordt een kritische journalist vermoord of gedwongen te vluchten. Ook worden geregeld media gedwongen (tijdelijk) te sluiten. In de eerste helft van 2011 verslechterde deze situatie.
- 5** Terwijl er grote economische kansen liggen in Iraaks Koerdistan, is het Nederlandse bedrijfsleven er vrijwel volledig afwezig. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de afwezigheid van een volwaardig Nederlands consulaat en het gegeven dat er in Nederland geen onderscheid wordt gemaakt tussen Iraaks Koerdistan en de rest van Irak.

VOORNEMENS NAAR AANLEIDING VAN HET WERKBEZOEK

- 1** De SP zal nauwere samenwerking zoeken met partijen in Koerdistan en de Europese Unie om de genocide op de Koerden internationaal erkend te krijgen. De stichting van een monument in Den Haag, ter nagedachtenis aan de slachtoffers, kan hieraan bijdragen. In samenwerking met de KDP zal worden gewerkt aan de vertaling van het boek van Arnold Karskens 'Geen cent spijt' in het Koerdisch.
- 2** De SP zal de ontwikkelingen in Irak en de bestaande spanning op de voet blijven volgen. Europese en Nederlandse initiatieven, die bijdragen aan conflictpreventie en bevordering van democratische ontwikkeling, moeten worden bevorderd. Dit geldt ook voor initiatieven op het gebied van persvrijheid.
- 3** De SP zal initiatieven nemen om de economische relatie tussen Koerdistan en het Nederlandse bedrijfsleven te bevorderen. Gesprekken met de Land- en Tuinbouw Organisatie, het Nederlands Centrum voor Handelsbevordering (NCH), de Kamer van Koophandel en werkgeversorganisatie VNO-NCW zijn daar dienstbaar aan. Ook zal de SP blijven streven naar een volwaardig Nederlands consulaat in Erbil.
- 4** De SP zal de kwestie van genitale verminking van vrouwen nader bespreken met HIVOS die lokale partners in Koerdistan heeft.

BIJLAGE 1

Chronologische lijst van personen met wie de SP-delegatie gesproken heeft tijdens het bezoek aan Erbil, Iraaks Koerdistan van 13 t/m 17 januari.

- Haimen Bakir, student aan de Cihan universiteit
- Fadhil Merani, algemeen secretaris van het Politiek Bureau KDP
- Hemen Hewrami, internationaal secretaris KDP
- Abdullah Barzani, overlevende van de Anfal-campagne
- Dara Jalil Al-Khayat, president van de Koerdische Kamer van Koophandel
- Nawroz M. Muhammad Amin, directeur van de Koerdische Investeringsraad
- Judit Neurink, directeur van het Independent Media Center Kurdistan
- Saman Penjwini, hoofd van het Independent Media Center Kurdistan in Erbil
- Ahmed Mufti, adviseur van KRG-premier Barham Ahmad Salih
- Nazhad Aziz Surme, hoofdredacteur van KDP-krant Khabat
- Kamal Kirkuki, voorzitter van het Koerdische parlement
- Massoud Barzani, president van de Koerdische Regionale regering

Speciale dank gaat uit naar Delavar Ajgeiy, Hajar Sadoon, Salah Bawani en Lataw Barzan Khalid van het Buitenland Bureau van de KDP.

BIJLAGE 2

BRONNEN

- Michael M. Gunter, *The Kurds ascending, The evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*. Palgrave Macmillan, New York, 2011.
- Michiel Hegener, 'Nieuwsfeiten checken? Niet in Koerdistan', in: NRC Handelsblad, 7 april 2011.
- Human Rights Watch, 'Iraqi Kurdistan, Growing effort to silence media', 24 maart 2011: www.hrw.org/en/news/2011/05/24/iraqi-kurdistan-growing-effort-silence-media
- Website van het Independent Media Center Kurdistan: www.imckiraq.com
- International Crisis Group, 'Iraq and the Kurds: Confronting Withdrawal Fears', 28 maart 2011: www.humansecuritygateway.com/showRecord.php?RecordId=34972
- Arnold Karskens, *Geen cent spijt – De jacht op oorlogsmisdadiger Frans van Anraat*. Amsterdam, Meulenhof, 2006.
- Kenneth Katzman, 'The Kurds in post-Saddam Iraq'. *Congressional Research Center*, 1 oktober 2010: www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22079.pdf
- Onafhankelijke nieuwswebsite opgezet door het Independent Media Center Kurdistan: www.kirkuknow.com
- Website van Kurdistan International Bank for Investment and Development: www.kibid.com
- Website van het parlement van de Koerdische Autonome Regio: www.kurdistan-parliament.org
- VN-agentschappen in de Koerdische regio: www.uniraq.org

